

S O M

Oktober 2006

Senior Göteborg

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

SOM-INSTITUTET
samhälle opinion massmedia

Fredrik Welin & Rudolf Antoni

s a m h ä l l e o p i n i o n m a s s m e d i a

Samhälle Opinion Massmedia – Väst-SOM

De regionala västsvenska undersökningar SOM-institutet genomförde mellan 1992 och 1997 vände sig till personer bosatta i Göteborgs kommun och kranskommunerna.¹ Hösten 1998 utvidgades undersökningen till att omfatta hela Västra Götalandsregionen samt Kungsbacka kommun.² Undersökningen baserades då på två separata, obundet slumpmässiga urval (OSU), dragna ur befolkningen i respektive undersökningsområde med följden att urvalen viktades i databearbetningar av det totala materialet. Från och med 1999 års undersökning används ett gemensamt urval.

Åren 2003, 2004 och 2005 omfattade det totalt 6 000 personer boende i Västra Götaland samt Kungsbacka kommun. Åldersintervallet har varierat något över åren och utvidgades från och med år 2000 och omfattar nu personer i åldrarna 15–85 år (tidigare 15–80 år).

Undersökningen är inriktad på befolkningen vilket innebär att såväl svenska som utländska medborgare ingår i urvalet. Enkätformulären i Göteborgsregionen samt de i övriga Västra Götaland innehåller till största delen gemensamma frågor med tillägg av en betydande del som bara rör Göteborgare i Göteborgsformuläret. I följande tabellmaterial begränsas genomgående urvalet till boende i Göteborgs kommun i åldersintervallet 50-85 år.

Undersökningarna 2003, 2004 och 2005 genomfördes i samarbete med Kinnmark Information AB. Arbetet var upplagt så att Kinnmark ombesörjde urvalsdragning, utskick av formulär och påminnelser, telefonuppföljning samt datauppläggning. Enkätsvaren har lästs av optiskt med hjälp av en scanner. SOM-institutet har stått för framtagning av frågeformulär och annat material som skickats ut samt kodning av öppna svar och iordningställande av sammanslagen datamängd. År 2005 skickades enkäterna ut den 5 oktober och fältarbetet avslutades den 23 februari 2006. Fältperioden föregående år skiljer sig inte nämnvärt från 2005. Svarsfrekvensen för de senaste årens undersökning framgår av tabellen nedan, som också möjliggör en jämförelse med tidigare års undersökningar.

Svarsfrekvens och bortfall

Från bruttourvalet bortdefinierar man normalt utöver avlidna de personer i urvalet som är långtidssjukskrivna, har flyttat från orten eller dylikt (se kommentar i tabellen nedan). Svarsfrekvensen utifrån det nettourval man därmed erhåller brukar för samhällsvetenskapliga postenkätstudier uppgå till mellan 60 och 70 procent, beroende på geografiskt område och typ av svarspersoner. SOM-institutets medborgar-undersökningar är inget undantag. De rikstäckande undersökningarna har en genomsnittlig svarsfrekvens sedan 1986 på 67 procent, och Väst-SOM har en genomsnittlig svarsfrekvens på 66 procent. Nettoresultatet för 2005 års undersökning på 62 procent ligger således något lägre än tidigare undersökningar.

¹ Kommunerna är Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. Med Göteborgsregionen avses i föreliggande tabellpresentation genomgående dessa kommuner *exklusive Kungsbacka*, som inte ingår i Västra Götaland.

² Delregionerna som används i följande resultatredovisning är indelade i enlighet med indelningen i kommunförbund: *Göteborgsregionen*: Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö; *Sjuhärads*: Bollebygd, Borås, Herrijunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn och Vargårda; *Skaraborg*: Essunga, Falköping, Grästorp, Gullspång, Götene, Hjo, Karlsborg, Lidköping, Mariestad, Skara, Skövde, Tibro, Tidaholm, Töreboda och Vara; *FyrBoDal*: Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Lysekil, Munkedal, Orust, Sotenäs, Strömstad, Tanum, Trollhättan, Uddevalla, Vänersborg, Mellerud och Amål.

Svarsfrekvens i Väst-SOM-undersökningarna 1993–2005

Väst-SOM	Bruttourval	Nettourval	Andel naturligt bortfall	Antal svar	Svarsfrekvens (brutto)	Svarsfrekvens (netto)	Fältarbete utfört av
1993	2 800	2 647	5,5 %	1 586	57 %	60 %	Linfab
1994	2 800	2 639	5,8 %	1 591	57 %	60 %	Linfab
1995	2 799	2 620	6,4 %	1 709	61 %	65 %	Temo
1996	2 900	2 621	9,6 %	1 807	62 %	69 %	Gallup
1997	2 900	2 637	9,1 %	1 845	64 %	70 %	Gallup
1998	5 800	5 385	7,2 %	3 487	60 %	65 %	Sifo
1999	5 900	5 557	5,8 %	3 760	64 %	68 %	Kinnmark
2000	6 000	5 602	6,6 %	3 684	61%	66 %	Kinnmark
2001	6 000	5 420	9,7 %	3 808	63 %	70 %	Kinnmark
2002	6 000	5 538	7,7 %	3 792	63 %	68 %	Kinnmark
2003	6 000	5 537	7,7 %	3 654	61 %	66 %	Kinnmark
2004	6 000	5 489	8,5 %	3 630	61 %	66 %	Kinnmark
2005	6 000	5 505	8,3 %	3 419	57 %	62 %	Kinnmark

Kommentar: Med nettourval avses bruttourval minus naturligt bortfall. Som naturligt bortfall räknas adress okänd, avflyttad, sjuk, institutionell vård, bortrest under fältperioden, studier på annan ort, militärtjänstgöring, ej svensktalande, bosatt, studerar eller arbetar utomlands, förståndshandikappad samt avliden.

Frågor och svar

Genomgående i rapporten hänvisas till variablerna kön, ålder och resurs. Kön och ålder bestäms i första hand efter enkätsvar på en fråga om kön och en fråga om vilket år man är född, men dessa svar samkörs dessutom med urvalsdata. Resursvariabeln syftar till stadsdelens resursstyrka som kategoriserar stadsdelarna i fyra grupper efter medelinkomst, andel utlandsfödda samt andel socialbidragstagare. När det i rapporten hänvisas till exempelvis den resurssvaga eller resursstarka gruppen så handlar detta således inte om hur själva gruppen ser ut utan snarare om hur den stadsdel där man bor ser ut. Nedan följer en lista över vilka stadsdelar som räknas till vilken kategori efter denna beräkning.

Resursstarka SDN: Kärra-Rödbo, Torslanda, Älvsborg, Askim, Styrso, Örgryte.

Medelresursstarka SDN: Tynnered, Härlanda, Centrum, Linnéstaden, Tuve-Säve.

Medelresurssvaga SDN: Frölunda, Lundby, Backa, Majorna, Högsbo.

Resurssvaga SDN: Bergsjön, Gunnared, Kortedala, Biskopsgården, Lärjedalen.

I bearbetningarna har resultaten från tre års undersökningar (2003, 2004 och 2005) slagits samman i de fall där detta har varit möjligt. Anledningen till detta har varit att möjliggöra mer detaljerade bearbetningar utan att komma ner på alltför få svarande. Det totala antalet svarande boende i Göteborgs kommun i åldergruppen 50-85 år under dessa tre år är 1382. I tabellen nedan redovisas antalet svarande i respektive åldersgrupp för respektive år.

Antal svar per år och åldersgrupp

	2003	2004	2005	Totalt
50-64 år	249	257	232	738
65-85 år	181	217	201	599
<i>Totalt</i>	<i>430</i>	<i>474</i>	<i>433</i>	<i>1382</i>

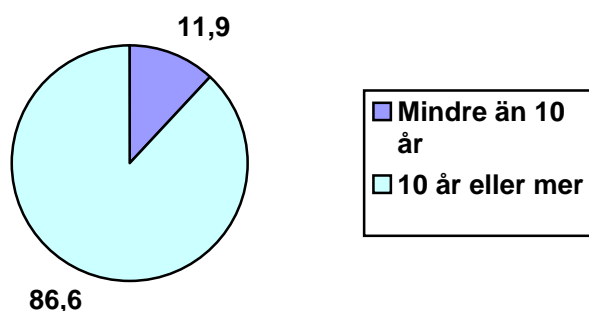
Sammanläggningen av tre års undersökningar påverkar givetvis aktualiteten hos svaren som ges, men bedömningen har varit den att de frågor som här berörs snarare handlar om långsiktiga vanor och attityder. De torde alltså inte förändras i någon större utsträckning från ett år till ett annat. Trots att det är svaren från flera års undersökningar som har bearbetats handlar det inte om ett särskilt stort underlag. Materialet håller definitivt för generella tolkningar samt fördelningar å exempelvis kön eller ålder, men analyser där flera variabler samverkar som förklaring, exempelvis både åldersgrupp och stadsdelens resursstyrka, bör snarast ses som vägledande.

Boende

Som rubriken låter förstå kommer denna del av rapporten att behandla boenderelaterade aspekter. Till buds finns en ganska omfattande mängd fakta att tillgå, vilket kommer att ligga till grund för de redogörelser, analyser och tolkningar som kommer att presenteras. Syftet är att du som läsare ska få en ganska omfattande kunskap, inte bara om hur seniorerna i Göteborg bor och hur de trivs, utan även få en inblick i vilka likheter, skillnader och mönster som finns både mellan och inom de två åldersgrupper som ingår i studien.

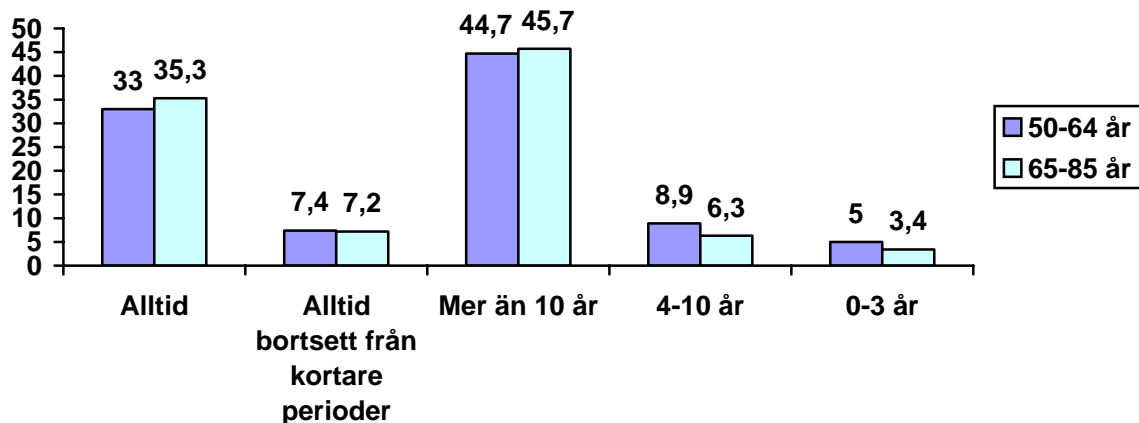
Som utgångspunkt för den vidare presentationen kan det vara lämpligt att för en stund rikta uppmärksamheten mot hur länge som respondenterna har bott i kommunen. På så vis kan en generell uppfattning fås av det tidsmässiga omfång som respondenternas erfarenhet baserar sig på.

Tid man har bott i kommunen bland samtliga 50-85 år (procent)

Ser man till hur svaren har fördelat sig över de olika alternativen är det tydligt att en stor del av seniorerna har bott i hemkommunen under lång tid. Närmare hälften av de tillfrågade är inflyttade men har bott i kommunen i mer än tio år. Därutöver tillkommer de som alltid har bott i kommunen, vilka står för en tredjedel av det totala underlaget. För att göra det hela mer överskådligt kan man låta de som bott i kommunen i *tio år eller längre* bilda en grupp och jämföra dessa med personer som bott i kommunen *mindre än tio år*. Man finner då att närmare 87 procent (mot knappa 12 procent) av de tillfrågade seniorerna har varit bosatta i kommunen i mer än ett årtionde. Slutsatsen är sålunda att en överväldigande majoritet av respondenterna, vars svar denna rapport baserar sig på, förfogar över en mångårig erfarenhet av att bo i kommunerna.

Hur länge man har bott i kommunen fördelat på ålder (procent)

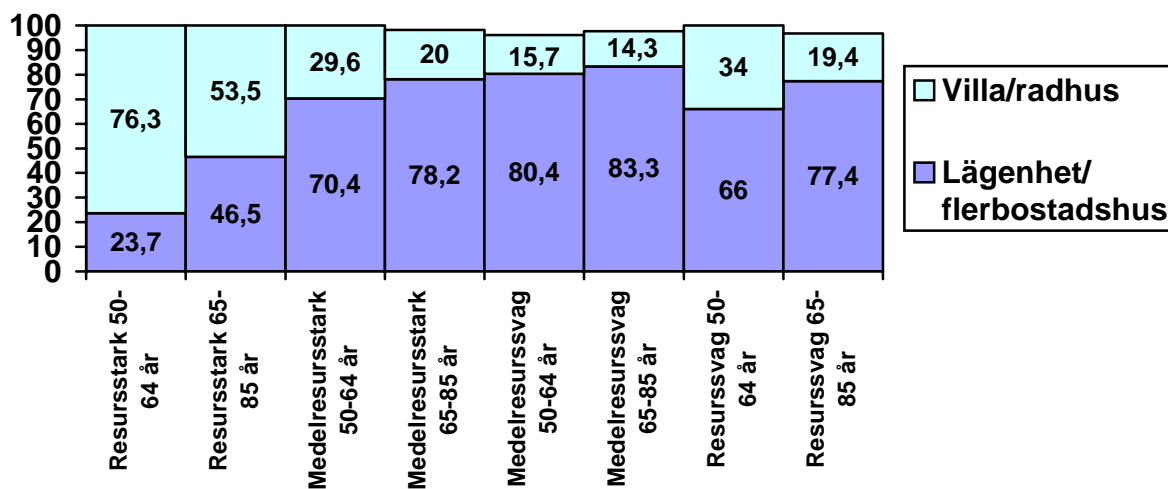
Med detta i minnet kommer den fortsatta redogörelsen till en början att röra själva bostaden, eller mer precist; vilken slags bostad som seniorerna bor i.

Sett till det totala antalet respondenter bor en majoritet (65.6 %) i lägenhet/flerbostadshus jämfört med villa/radhus (33.1 %). Lägenhetsalternativet är framförallt mer vanligt bland ålderspensionärer (71.3 %) än bland personer i den yngre åldersgruppen (59.8 %).

Förklaringen till detta är rimligen att många äldre ser denna typ av boende som ett lämpligt alternativ eftersom det kan underlätta en vardag där åldersrelaterade begränsningar gör sig gällande. Skillnader finns även om man betraktar de olika resursgrupperna. Gemensamt för de två åldersgrupperna är att en majoritet av personerna tillhörande den resursstarkaste gruppen bor i villa eller radhus. Särskilt tydligt är detta bland de yngre seniorerna där över 76 procent bor i villa/radhus mot knappt 24 procent som bor i lägenhet/flerbostadshus.

Även om skillnaden inte är lika stor i den äldre seniorgruppen, skiljer sig den resursstarkaste gruppen väsentligt från de tre övriga i båda åldersgrupperna. Detta påverkar i sin tur det genomsnittliga procentvärdet, vilket då blir något missvisande. För att demonstrera hur den resursstarka gruppen påverkar det totala medelvärdet kan ett nytt värde räknas fram där endast de tre resterande resursgrupperna inkluderas. Fördelningen mellan de två bostadsalternativen i den yngre seniorgruppen blir då att 27.2 procent (mot tidigare 39.3 %) bor i villa/radhus och 72.9 procent (mot tidigare 59.8 %) bor i lägenhet/flerbostadshus. Bland ålderspensionärerna blir motsvarande siffror 17.9 procent (tidigare 26.9 %) respektive 79.6 procent (tidigare 71.3 %).

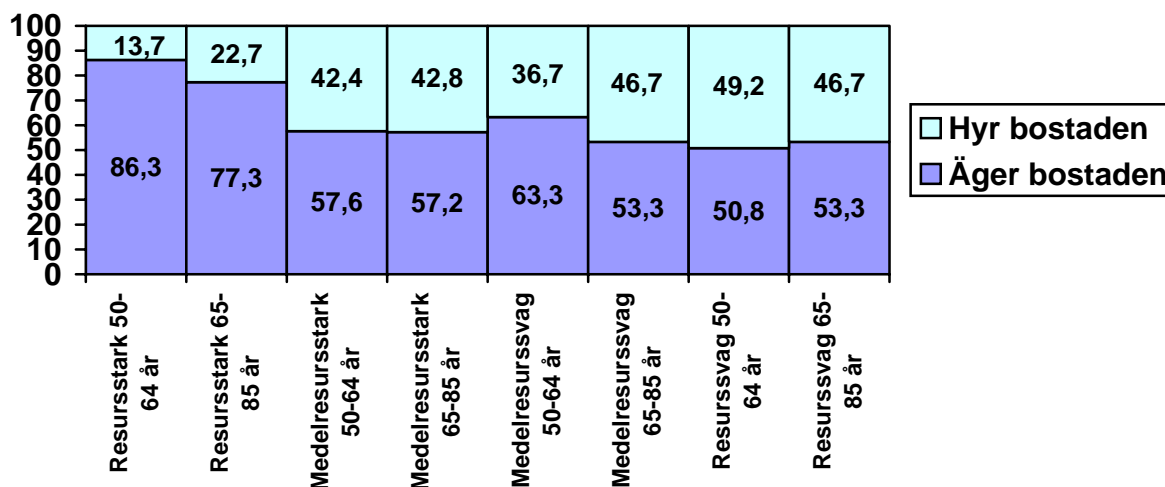
Typ av bostad beroende på ålder samt stadsdelens resursstyrka (procent)

Ett ytterligare sätt som den resurstarka gruppen utmärker sig från de övriga är antalet rum i bostaden, vilket blir extra tydligt då den yngre seniorgruppen granskas. Nästan två av tre tillfrågade i den resurstarkaste gruppen bor i en bostad med minst fem rum. Däremot verkar det som att antalet rum i bostaden blir en allt större utmaning med tiden. Av resultaten framgår det tydligt att personerna i den äldre gruppen till stor del har flyttat från sina stora bostäder för att istället prioritera ett mindre antal rum. En ytterligare observation är att det endast är de resurstarkaste som uppvisar ett mönster med en stegrande frekvensutveckling i takt med att antalet rum ökar. Det kan även påvisas att det i åldersgruppen 65-85 år är dubbelt så många kvinnor (25 %) som bor i bostäder med två rum jämfört med män (12,5 %). I övrigt finns det inga större skillnader att rapportera mellan män och kvinnor vad gäller antal rum i bostaden.

En majoritet (63,7 procent) av de mellan 50 och 85 års ålder äger sin bostad medan en dryg tredjedel (36,3 procent) istället hyr sin bostad. Om man ser på respondenternas fördelning mellan de som äger och de som hyr sin bostad utifrån resursgrupp framgår det tydligt att de som bor i resurstarka stadsdelar utmärker sig från de övriga. En klar majoritet bland de resurstarkaste, i både den yngre och äldre åldersgruppen, äger sina bostäder. Detta skiljer sig markant från de tre övriga resursgrupperna som tillsammans ligger strax över 56 procent, beräknat på båda åldersgrupperna. Vid en granskning av den resurssvaga gruppen i åldern 50-64 år är det värt att notera att det råder en nästintill jämn balans mellan de som äger eller hyr sin bostad. Detta kan sättas i relation till att det – bland respondenterna överlag – är nästan 64 procent som står som ägare till sina bostäder.

Hyrd eller ägd bostad beroende på ålder samt stadsdelens resursstyrka (procent)

En ytterligare variabel som kan utöka resonemanget om ägarskap är huruvida hushållet delas med andra. En knapp majoritet (52,2 %) av de yngre seniorerna delar sitt hushåll med någon annan. Detta är dock något som verkar dala i takt med stigande ålder. Om uppmärksamheten sålunda riktas mot den äldre gruppen ser man följaktligen att två av tre ålderspensionärer bor ensamma (68,6 %). Utöver skillnaden mellan de två åldersgrupperna existerar det även vissa variationer mellan resursgrupperna. I den yngre seniorgruppen är värdena relativt lika varandra, bortsett från att en majoritet i den medelresurssvaga gruppen bor ensamma. Större skillnader mellan resursgrupperna går dock att finna bland personer tillhörande den äldre åldersgruppen. Som nämnts är det en stor majoritet i de olika resurskategorierna som bor ensamma. Däremot är skillnaden mellan personer som delar hushållet med andra och personer som bor ensamma, mindre accentuerad i den resursstarkaste gruppen, vilket till viss del även gäller den resurssvagaste gruppen.

Att ge några bra förklaringar till dessa resultat är dock inte helt enkelt, men ett par försiktiga gissningar kan ändå göras. De resultat som den resurssvagaste gruppen uppvisar skulle möjligen kunna förklaras med att man på grund av begränsade ekonomiska resurser väljer att dela sitt hushåll med någon annan, vilken inte nödvändigtvis behöver vara en livskamrat i konventionell mening. Vidare kan det vara så att personerna i de två medelresursgrupperna har de ekonomiska förutsättningar som gör det möjligt för dem att klara av sitt hushåll på egen hand. Detta skulle i så fall kunna förklara varför en så stor andel av ålderspensionärerna i dessa två grupper bor ensamma.

För att återgå till om man äger eller hyr sin bostad kan man konstatera att det är klart fler som delar bostad bland dem som äger sin bostad än det är bland dem som hyr sin bostad. Intressant att notera är dock att detta förhållande ser likadant ut oavsett åldersgrupp när det gäller de som hyr sin bostad. Knappt 40 procent av dem som hyr sin bostad delar den med andra. Bland dem som äger sin bostad är det desto större skillnad mellan åldersgrupperna där det är klart fler bland de yngre som delar bostaden med någon än det är bland de äldre.

Andel som delar bostaden med andra beroende på om man hyr eller äger bostaden samt ålder (procent)

Andel boendedelare bland de som hyr bostad		Andel boendedelare bland de som äger bostad	
37,6		54,8	
Bland 50-64-åringar som hyr	Bland 65-85-åringar som hyr	Bland 50-64-åringar som äger	Bland 65-85-åringar som äger
37,7	37,5	61,7	45,6

En grov summering av huvuddragen av seniorernas boendesituation skulle kunna beskrivas som följande: I åldern 50-85 bor en knapp majoritet ensamma i bostäder som oftast utgörs av lägenhet/flerbostadshus. Sex av tio står som ägare till sina bostäder där antalet rum som förfogas över är relativt jämt fördelad över 2, 3 och 4 rum. Dock uppger något fler att de har fem rum eller fler. I första hand känner man sig som mest hemma i det område där man bor, och i takt med att man blir äldre blir man även mer motvillig till att flytta.

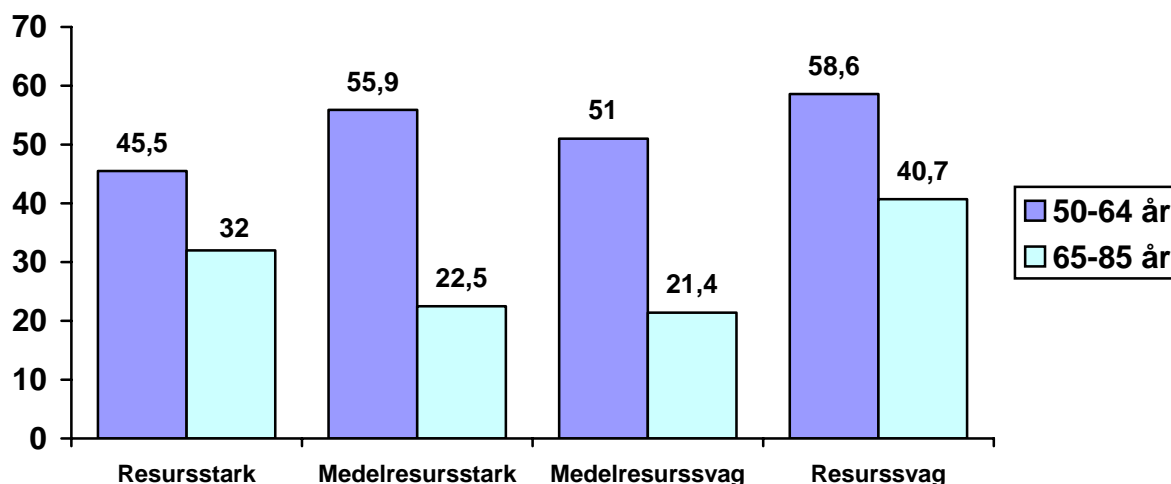
-

Det har nu blivit dags att förflytta perspektivet en aning, och det på två sätt. Å ena sidan kommer det geografiska omfånget att expandera, och å andra sidan kommer respondenternas uppfattningar att spela en allt större roll. Även om de ämnen som tas upp härnäst skiljer sig en aning från varandra, kan begreppet *trivsel* ses som ett genomgående tema. Grundantagandet, vilket temat baserar sig på, är att personer som trivs är mindre benägna att flytta från det område som han eller hon bor i jämfört med en person som vantrivs. Vidare så borde trivsel vara relativt starkt förknippat med att man tycker det är bra att bo i det område man bor i. Man kan även tänka sig att personer som känner sig hemma där de bor också trivs bättre än personer som bor i områden de inte känner sig hemma i. För enkelhets skull presenteras resultaten utifrån den ordning som nyss nämndes. Därutöver kommer även faktorerna tillit till andra människor och trygghet att läggas till presentationen.

Fördelningen mellan ja- och nejsägare, på frågan om man är villig att flytta från det område man bor i, visar på stora skillnader mellan de båda åldersgrupperna. I den yngre gruppen svarar en majoritet på över 58 procent att de kan tänka sig att flytta, medan motsvarande värde för personer i den äldre gruppen hamnar på dryga 28 procent. Det finns även några iakttagna skillnader inom respektive åldersgrupp som kan vara värda att studera mer djupgående.

I åldern 50-64 är det endast den resursstarka gruppen som uppvisar att en majoritet (54.5 %) av respondenterna inte kan tänka sig flytta, medan förhållandet i de tre övriga resursgrupperna är det omvända även om det är relativt jämt mellan de två svarsalternativen. En förklaring till varför en majoritet av personerna i den resursstarkaste gruppen inte kan tänka sig att flytta kan vara att de har en trygg situation vad gäller både arbete och ekonomi. Den annorlunda fördelningen mellan minoritet och majoritet bland de tre övriga resursgrupperna skulle kunna förklaras på ett liknande sätt då möjligheten till ett bättre avlönat arbete i vissa fall kan innebära att man behöver flytta. Denna förklaring kanske är mest relevant beträffande den resurssvagaste gruppen där över 58 procent kan tänka sig att flytta. En annan möjlig orsak till denna grupps resultat skulle kunna vara att andra områden helt sonika uppfattas som mer attraktiva, vilket skulle kunna vara en förklaring till att resultatet även upprepar sig i den äldre åldersgruppen.

Villig att flytta från bostadsorten (procent)

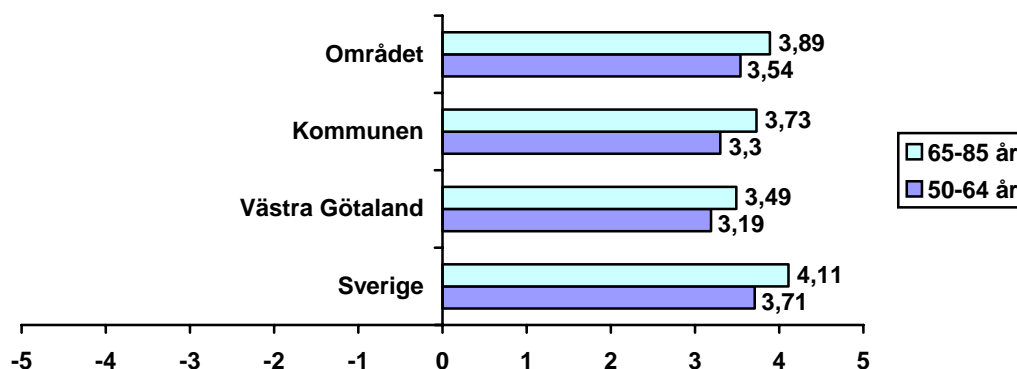

Det kan även vara värt att nämna att det finns en liten skillnad mellan män och kvinnor avseende flyttbenägenhet. I åldern 50-64 uppger något fler män att de kan tänka sig att flytta jämfört med kvinnor, men denna skillnad är inte lika påtaglig i den äldre åldersgruppen. Oavsett om man ser till kön eller resurs visar den totala frekvensfördelningen att en överväldigande majoritet (71,8 %) inte vill flytta från det område man bor i. Förklaringen till detta kan rimligen vara att personerna i åldern 50-64 år fortfarande är aktiva på arbetsmarknaden, och därmed kan tänka sig att flytta om den egna arbetssituationen skulle kräva detta. Man kan även anta att en eventuell flytt ingår i förberedande planer inför ålderspensionen.

-

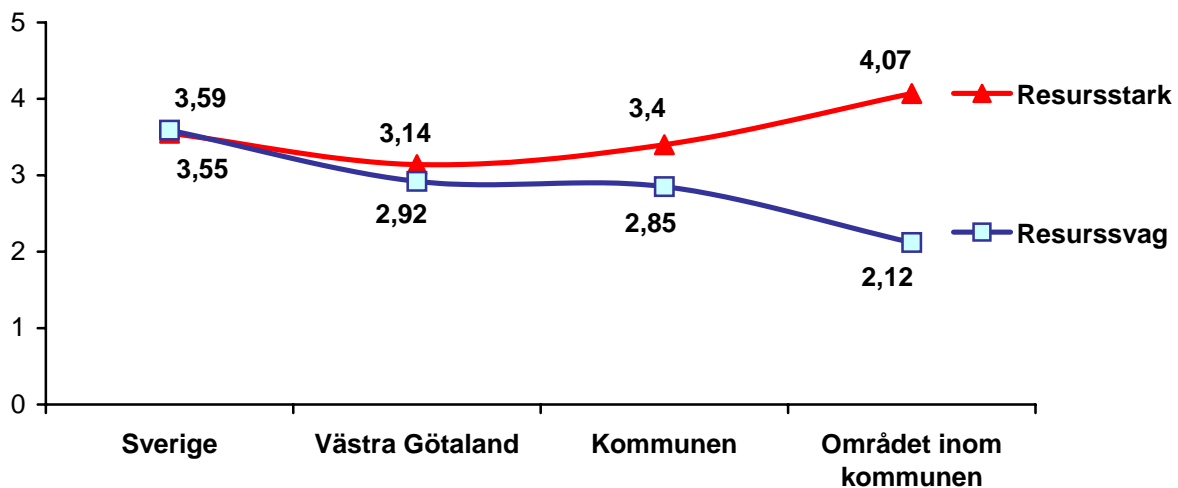
En variabel som möjligen skulle kunna ge en förklaringsgrund till varför vissa personer är mer välvilligt inställda till att flytta jämfört med andra är; hur bra man anser det är att bo i Sverige, Västra Götaland, den egna kommunen, och det egna området.

Boendetrivsel i olika områden fördelat på ålder (medelvärde)

Först kan det nämnas att kvinnor trivs något bättre än männen i samtliga geografiska områden. Det framgår även att ålderspensionärerna är aningen mer positiva i jämförelse med personerna i den yngre åldersgruppen. Betraktar man den totala fördelningen över de fyra geografiska alternativen placerar sig Sverige på första plats följt av området inom kommunen där man bor. Därefter följer kommunen man bor i och slutligen Västra Götaland. Denna rangordning är relativt stabil vad gäller de tre starkaste resursgrupperna. Den enda förändringen som sker är att det egna området och Sverige ibland skiftar placering sinsemellan. Mot denna bakgrund är det inte särskilt underligt att det är förhållandevis många – inte minst i den äldre gruppen – som inte kan tänka sig att flytta från det område man bor i. Man anser ju att det är ganska bra att bo där man bor. Men detta förklarar inte den skillnad som den resurssvagaste gruppen tidigare uppvisade vad gällde flyttbenägenhet i relation till övriga resursgrupper. Orsaken till att det är flest personer i denna resursgrupp som kan tänka sig att flytta skulle kunna bero på trivsel. Genom att se på denna grupps medelvärden, tillhörande de olika geografiska alternativen, går det att utläsa ett negativt fallande mönster.

Boendetrivsel i olika områden bland dem som bor i resursstarka respektive resurssvaga stadsdelar (medelvärde)

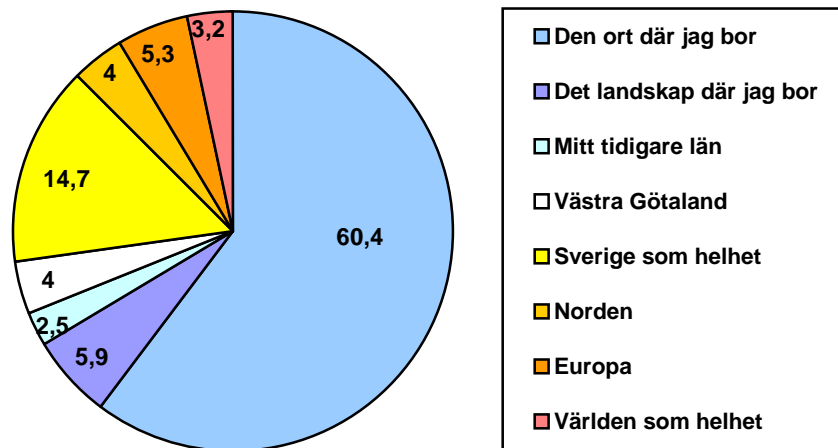
Kommentar: Observera att skalan går från -5 till +5

Efterhand som det geografiska området begränsas i riktning mot det egna området där man bor, så sjunker medelvärdena. Således placerade sig för denna grupp Sverige i topp följt av regionen, kommunen och på sista plats det område man bor i. Det bör även påpekas att tre av de fyra medelvärdena är de lägsta av samtliga observerade värden på just denna fråga. Det ska dock påvisas att medelvärdena överlag ligger en bra bit ovanför skalans mittpunkt. På det stora hela anser man sålunda att det är tämligen bra att bo i samtliga områden.

-

En ytterligare fråga som knyter an till det aktuella temat är; var man i första hand känner sig hemma. Sett till den totala fördelningen finns det en stark lokal förankring i Göteborg. 60 procent uppger att de i första hand känner sig hemma på den ort där de bor. Därefter följer Sverige som helhet och sedan blir det ganska jämnt fördelat på övriga svarsalternativ.

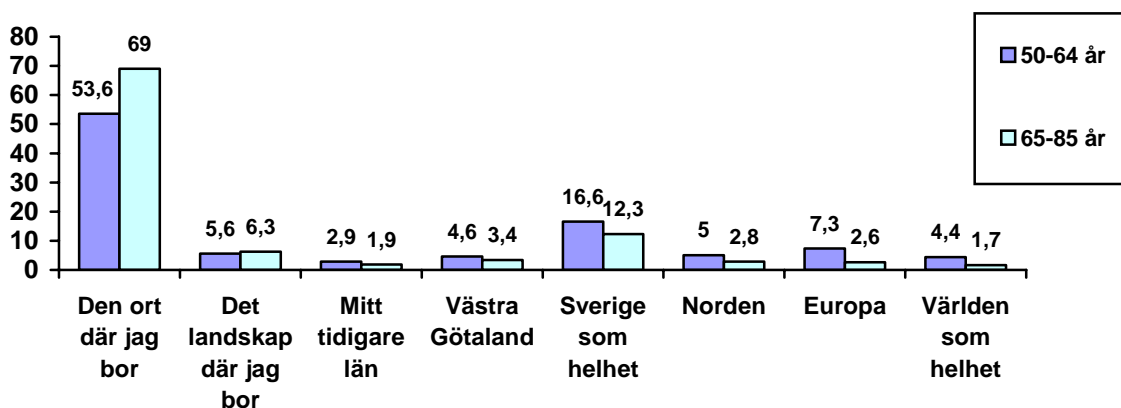
Huvudsaklig hemhörighet (procent)

Fördelningen över de fyra olika resursgrupperna är i stort sett den samma, med undantag av de resurssvagaste som utmärker sig på två sätt i förhållande till de övriga resursgrupperna. För det första är det en mindre andel som känner sig mest hemma i den ort de bor i, vilket kan återkopplas till huruvida man kan tänka sig att flytta, hur bra man anser det är att bo i de fyra geografiska områdena, samt till ovan nämnda resonemang om trivsel. För det andra är det fler i den resurssvaga gruppen jämfört med de tre resurstarkare som uppger landskapet som det ställe man hör mest hemma i. Man får dock ta viss hänsyn till den relativt låga stickprovsstorleken, vilken inte ger en så stabil grund för generella uttalanden.

Flyttas fokus till att istället granska gruppen bestående av ålderspensionärer är det ett större antal personer som skattat orten där de bor som det ställe man i första hand känner sig hemma. Detta är en ökning med 15 procent jämfört med de yngre seniorerna. En rimligen orsak till detta kan vara att dessa personer har bott längre på samma ställe jämfört med den yngre gruppen, och är därmed mer rotade. Att fler av de äldre har valt orten i första hand innebär samtidigt att detta har skett på bekostnad av de andra alternativen som stått till buds. Jämför man i detalj de olika åldersgrupperna finner man att en stor del av den skillnaden främst kan förklaras av en minskning i de lite mer vidsynta alternativen Sverige som helhet, Norden, Europa och världen som helhet.

Huvudsaklig hemhörighet fördelat på ålder (procent)

Tillit & Trygghet

Två aspekter som borde vara betydande för människans trivsel i samhället är huruvida man litar på människor och i vilken utsträckning man känner sig trygg. Dessa båda aspekter ska behandlas i detta stycke, vilket inleds med respondenternas tillit till andra människor. Denna aspekt kommer att belysas utifrån både ett allmänt och ett lokalt perspektiv.

En tendens som blir tydlig, då de olika värdena studeras, är att man överlag litar mer på människorna i det område man bor i än på människor i allmänhet. Möjligen baserar sig detta på att man upplever sådant man känner till som mer säkert än det som är okänt.

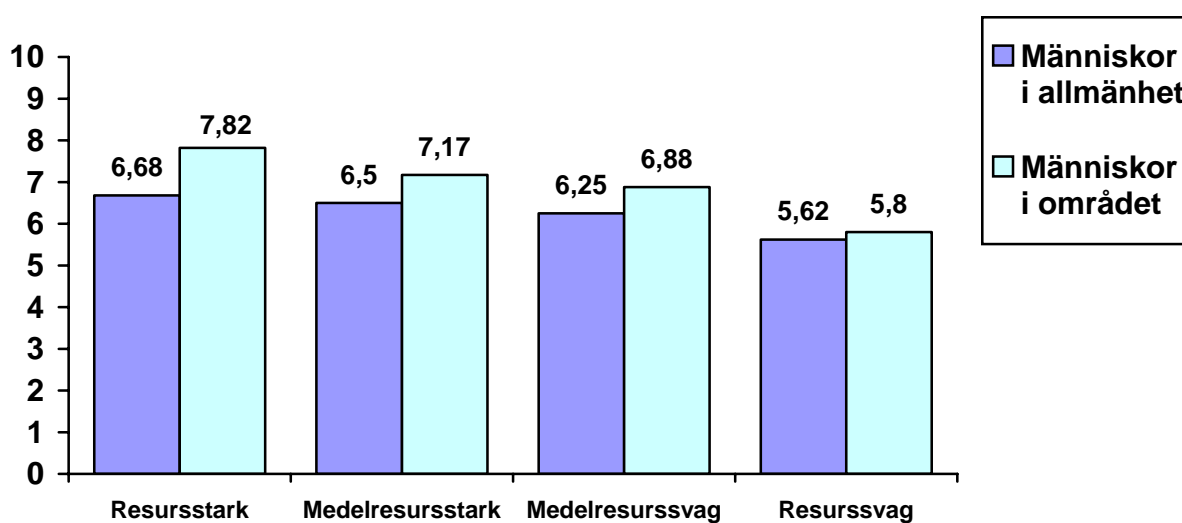
Tillit till människor i allmänhet och i det område där man bor (medelvärde)

Ålder	Människor i allmänhet	Människor i området
50-64 år	6,30	6,99
65-85 år	6,48	7,20
Samtliga	6,39	7,1

Kommentar: Svar ges på en skala från 0 till 10.

Vidare så gör sig ett annat – vid det har laget – välbekant mönster sig gällande. I jämförelse med övriga grupper har den resursstarkaste gruppen större tillit till andra människor, både i det egna området och i allmänhet. Utsträckningen man litar på människor sjunker sedan för respektive resursnivå, där den resurssvagaste gruppen står för det lägsta värdet. Detta mönster gäller för båda åldersgrupperna. Dock framgår det mer tydligt i den yngre seniorgruppen, där det exempelvis finns en skillnad på över två skalsteg mellan den starkaste och svagaste resursgruppen avseende tillit till människor i det egna området.

50-64-åringars tillit till människor i förhållande till stadsdelens resursstyrka (medelvärde)

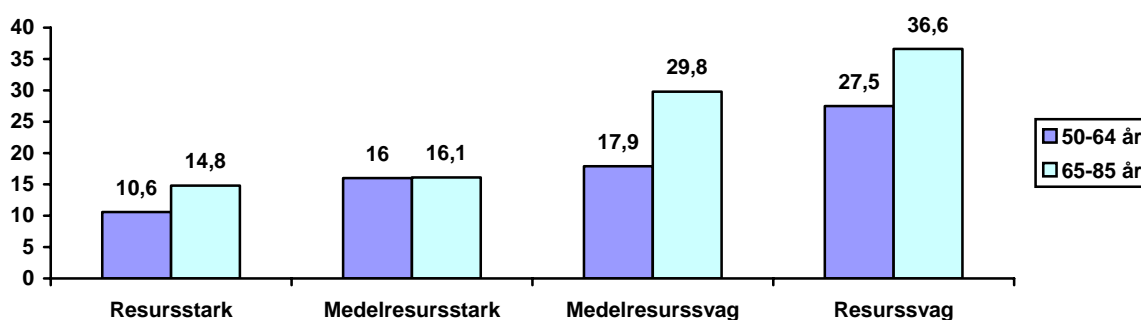

Som redan nämnts upplever respondenterna att man litar mer på människor i det egna området än på människor i allmänhet. En ytterligare reflektion är att skillnaden mellan dessa två

kategorier avtar i takt med att resursstyrkan minskar. I den resursstarkaste gruppen skiljer det mer än ett skalsteg mellan de två kategorierna, medan den resurssvagaste gruppen endast uppvisar en skillnad på knappt två tiondelar. Personer i den resurssvagaste gruppen har med andra ord en lägre tillit till människor, oavsett om de bor i det egna området eller om det gäller människor i allmänhet, jämfört med övriga resursgrupper.

Om man utvecklar resonemanget om trivsel med att lägga till aspekten trygghet, skulle ett rimligt antagande kunna vara att trygga bostadsområden leder till en ökad trivsel för personerna som bor där. En fråga som kan vara relevant i sammanhanget är; i vilken utsträckning som det händer att man undviker att gå ut för att man känner sig otrygg eller rädd? Betraktar man resultatet på denna fråga utifrån de fyra resursgrupperna är mönstret otvetydigt. Utsträckningen man undviker att gå ut på grund av otrygghet och rädsla ökar i takt med sjunkande resursstyrka. Av de yngre seniorerna tillhörande den resursstarkaste gruppen är det en av tio som undviker att gå ut mycket eller ganska ofta, medan motsvarande andel i den resurssvagaste gruppen är nästan tre av tio.

Andel som undviker att gå ut på grund av otrygghet i förhållande till ålder och stadsdelens resursstyrka (procent)

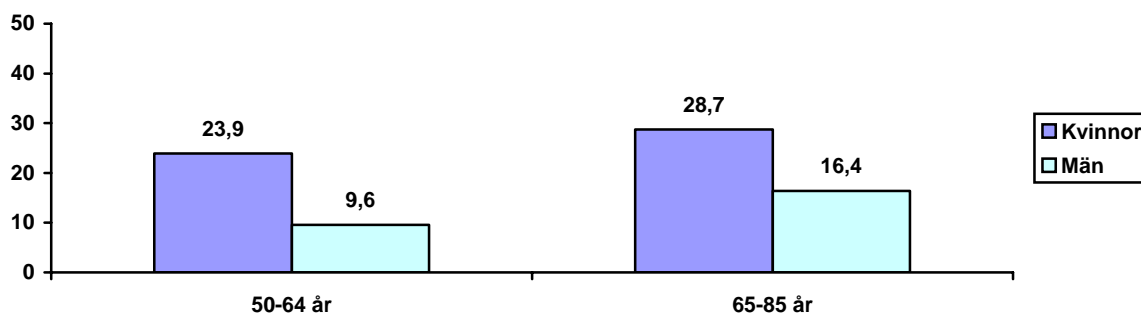

Kommentar: Diagrammet visar andelen som mycket eller ganska ofta undviker att gå ut på grund av otrygghet.

Övergår man till att se på den äldre seniorgruppen i relation till den yngre gruppen, ökar den totala andelen som undviker att lämna bostaden mycket eller ganska ofta från 16,9 procent till 23,3 procent.

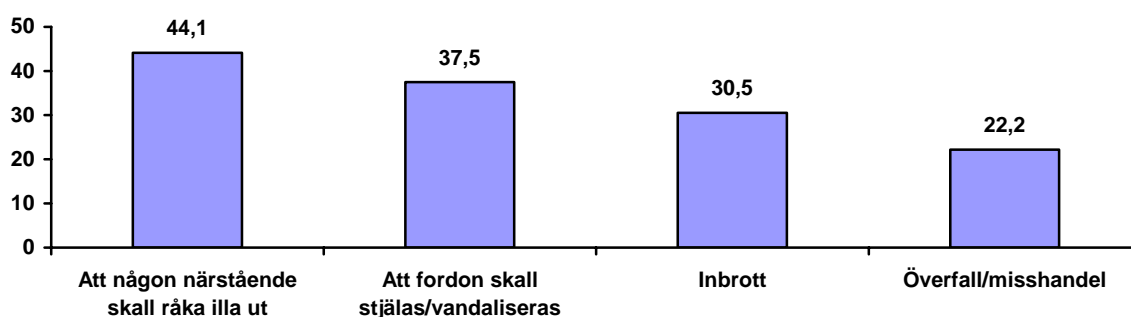
Förutom skillnader mellan resursområden finns även olikheter mellan män och kvinnor. I den yngre åldersgruppen är det över dubbelt så många kvinnor som män som drar sig för att gå ut på grund av otrygghet och rädsla. Bland kvinnorna i gruppen 65-85 år är det nära var tredje som mycket eller ganska ofta undviker att gå ut på grund av otrygghet.

Andel som undviker att gå ut på grund av otrygghet i förhållande kön och ålder (procent)

Av svaren från SOM-undersökningen kan vi även få en mer precis uppfattning om vad det är som får vissa att känna rädsla och otrygghet. Frågan som ställdes till respondenterna var i vilken utsträckning som de oroar sig för (a) inbrott i bostaden; (b) att bli utsatt för överfall eller misshandel; (c) att en närstående ska råka illa ut, och; (d) stöld eller skadegörelse av bil, mc, moped, eller cykel om den är parkerad i det egna området.

Vad man oroar sig för (procent)

Kommentar: Figuren visar andelen 50-85-åringar som oroar sig mycket eller ganska ofta för de olika sakerna.

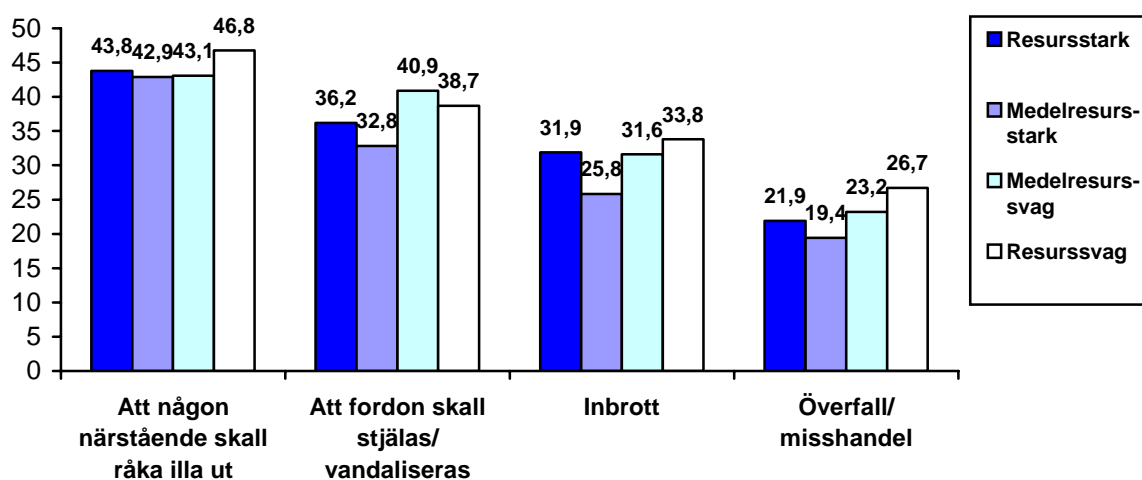
Om frekvensen från de två svarsalternativen ”mycket ofta” och ”ganska ofta” läggs samman oroar sig seniorerna främst för att någon närstående ska råka illa ut. Därefter oroar sig drygt 37 procent för att deras fordon/transportmedel ska bli stulen eller utsatt för skadegörelse, vilket åtföljs av oron för inbrott i bostaden. Längst ner i rangordningen placerar sig oron för att bli utsatt för överfall eller misshandel. För enkelhets skull följer den mer ingående resultatredovisningen samma ordning som de presenterades ovan.

Den tämligen utbredda oron över att någon närstående ska råka illa ut är nästan lika vanlig bland äldre (45 %) som yngre seniorer (43 %) ³. Antalet kvinnor ligger ungefär tio procent över männen i båda åldersgrupperna. Av de tillfrågade kvinnorna uppger cirka hälften att de oroar sig mycket eller ganska ofta. Går man vidare och ser på hur resultaten fördelat sig över de olika resursgrupperna i respektive ålderskategori, finns det ett par iakttagelser som bör uppmärksammas. I den yngre åldersgruppen uppger över hälften (50,9 %) av personerna i den resursstarkaste gruppen att de oroar sig ofta för någon närstående, vilket är tio procent fler

³ Resultaten som presenteras i detta stycke har delats in på följande sätt om inget annat nämns: Svarsalternativen ”mycket ofta” och ”ganska ofta” bildar kategorin ”oroar sig ofta”, och alternativen ”bara sällan” och ”aldrig” bildar kategorin ”oroar sig sällan”.

jämfört genomsnittet av de övriga tre resursgrupperna. Vänds blicken istället mot den äldre seniorgruppen finner man antalet personer som oroar sig ofta har här minskat i den resursstarkaste gruppen till att nu omfatta 36.6 procent, medan motsvarande andel bland de resurssvagaste ökar till 53.2 procent. Även de två medelresursgrupperna ökar några procentenheter. Ser man på hur respondenternas svar har fördelat sig mellan alternativet ”mycket ofta” och ”ganska ofta” är det en högre frekvens i det sistnämnda svarsalternativet. Detta mönster gäller genomgående men då bortsett från den resurssvagaste gruppen där 31.3 procent oroar sig mycket, vilket är nästan tio procentenheter fler än de som uppgett att man oroar sig ganska ofta (21.9 %). Kanske ska man inte fästa så mycket vikt på just dessa resultat då en viss ängslan för att närstående ska råka illa ut får anses vara en allmänt utbredd och medmänsklig egenskap. Det kanske till och med är så att en total avsaknad av en sådan slags oro hade varit oroande i sig.

Vad man oroar sig för i olika resursstarka stadsdelar (procent)

Kommentar: Figuren visar andelen 50-85-åringar som oroar sig mycket eller ganska ofta för de olika sakerna.

På andra plats, av de fyra aspekter som kan ge upphov till ängslan, placerade sig oron över att få sin bil, mc, moped, cykel stulen eller utsatt för skadegörelse. Tydligt är att männen i de båda åldersgrupperna oroar sig mer för detta än kvinnorna. En inte allt för orimlig förklaring – som i och för sig grundar sig på en stereotyp uppfattning – är att män i något större utsträckning har huvudansvaret för hushållets fordonspark och därmed oroar sig mer än kvinnor. De yngre kvinnorna oroar sig mer än de äldre, vilket i sin tur påverkar skillnaden i det totala medelvärdet för respektive åldersgrupp. En möjlig bakomliggande orsak till olikheten mellan kvinnorna kan vara att de i den äldre åldersgruppen inte är fullt så aktiva på vägarna. Sålunda borde fler kvinnor i den yngre seniorgruppen, jämfört med den äldre, vara ägare till bil och/eller tvåhjulingar (med eller utan motor). Betraktar man de olika resursgrupperna är det främst två huvudsakliga förändringar som blir synliga, båda tillhörande de två resursstarkaste grupperna. I den resursstarkaste gruppen, å ena sidan, är skillnaden mellan äldre och yngre seniorer som oroar sig ofta nästan den dubbla (25 % respektive 47.4 %). Den medelresursstarka gruppen, å andra sidan, uppvisar en förändring som går tvärt emot de övriga grupperna. Istället för att antalet personer som oroar sig ofta är fler i den yngre ålderskategorin, visar denna resursgrupp att antalet faktiskt ökar bland de äldre. Att ge sig i kast med att tillhandahålla en förklaring till dessa något märkliga resultat ter sig dock ganska vanskligt. Möjligen hade ett större respondentunderlag förändrat bilden något. Däremot

framstår det som att graden av oro för att ens fordon ska utsättas för stöld eller skadegörelse inte verkar påverkas av minskad resurskapacitet.

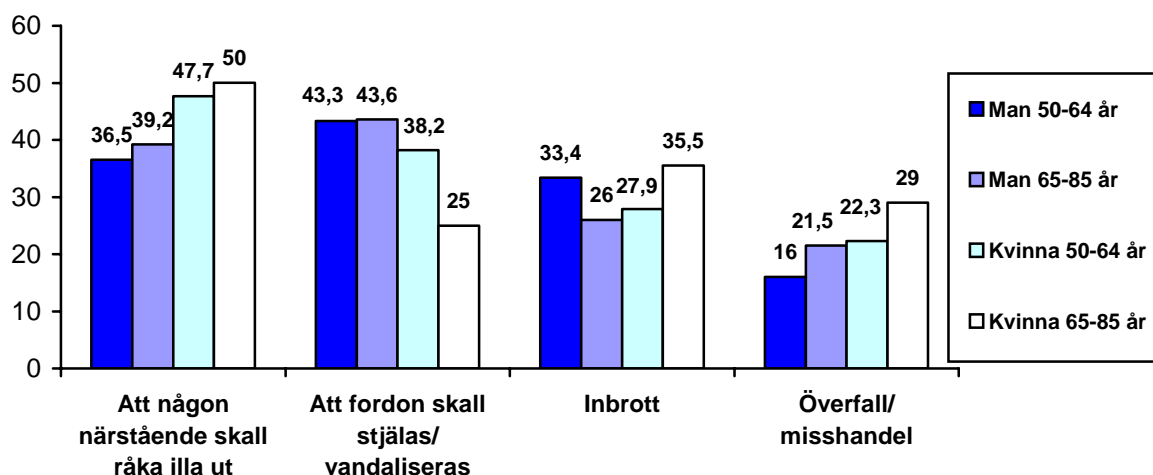
Tredjeplatsen upptas av oron för att den egna bostaden ska utsättas för inbrott. Ser man endast till de två åldersgrupperna sker det inte några stora förändringar dem emellan. Läger man däremot till variabeln kön finner man att männen i den yngre seniorgruppen oroar sig i större utsträckning än männen i den äldre gruppen (33.4 % respektive 26 %). Det motsatta gäller för kvinnorna, dvs. en större andel av de äldre kvinnorna oroar sig för inbrott jämfört med de yngre kvinnorna (35.5 % respektive 27.9 %). Variationer både inom och mellan åldersgrupperna gör sig även gällande då variabeln kön byts ut mot resurs. Dessvärre är olikheterna mycket svårtolkade och många till antalet. Exempelvis minskar andelen personer som oroar sig i den starka och medelsvaga resursgruppen då yngre senior jämförs med äldre. De andra två resursgrupperna visar däremot en förändring i motsatt riktning. Det enda som egentligen kan sägas vara gemensamt för resursgrupperna är att deras respektive skillnader mellan de två åldersgrupperna är ganska stora. Ett resultat som ändå kan lyftas fram är det förhållandevis stora antalet personer i den äldre resurssvagaste gruppen som oroar sig mycket ofta för inbrott (19.4 %).

Avslutningsvis finner man att oron för att bli utsatt för överfall eller misshandel är den minst utbredda av de fyra orosfaktorerna. En något större andel av de äldre seniorerna uppger här att de oroar sig för detta i förhållande till de yngre seniorerna (25.3 % respektive 19.5 %). Bland de äldre seniorerna är det framförallt personer i den resurssvagaste gruppen som oroar sig, vilket omfattar nästan var tredje person. Något jämnare spridning över resursgrupperna finner man bland de yngre seniorerna. Dock avviker den medelresursstarka gruppen där en relativt liten andel personer oroar sig för överfall alternativt misshandel (12.5 %), vilket är 10 procent under genomsnittet för de tre övriga resursgrupperna. Skillnader finns även mellan män och kvinnor, där de sistnämnda oroar sig i större utsträckning än männen.

-

Innan seniorernas upplevda rädsla för att vistas på olika allmänna platser presenteras kan det vara motiverat att summera ovanstående resultat i några korta meningar. Ser man till skillnaderna mellan kvinnor och män, är kvinnor något mer representerade vad gäller oron för att bli utsatta för överfall och misshandel samt för att någon närstående ska råka illa ut. Männen, å andra sidan, oroar sig i större utsträckning än kvinnorna för att deras bil, mc etc. ska bli stulna eller utsatta för skadegörelse. Däremot finns det variationer mellan män och kvinnor i de respektive åldersgrupperna avseende oron för inbrott i bostaden. Betraktar man ålder som en förklaringsvariabel finner man att fler äldre än yngre seniorer oroar sig för inbrott, överfall/misshandel, och att närstående ska råka illa ut. Personerna i åldersgruppen 50-64 år är något mer ängsliga än de äldre för att fordonet som är parkerad i det område man bor i skall utsättas för skada eller bli stulen. Uppmärksammar man variabeln resurs blir resultaten i hög grad varierande och ger därmed inte upphov till några tydliga mönster. Det verkar således som att ålder och kön bättre förklarar de observerade skillnaderna i oro jämfört med resursstyrka.

Vad män och kvinnor i olika åldrar oroar sig för (procent)

Kommentar: Figuren visar andelen som oroar sig mycket eller ganska ofta för de olika sakerna.

Något som emellertid bör tilläggas är att de fyra orosfaktorernas koppling till det område man bor kan vara väldigt skiftande. Någon tveksamhet råder knappast för de två faktorerna som tar upp oron för inbrott i bostaden och stöld alternativt skadegörelse av bil m.m. om den är parkerad i området man bor. Däremot är kopplingen något mer osäker för de två övriga. För det första, behöver nödvändigtvis inte respondenten och de eller den närstående som man oroar sig för bo i samma område som man själv bor i. För det andra, är det inte säkert att det egna bostadsområdet – eller ens något specifikt område överhuvudtaget – finns i åtanke då respondenten bedömer sin oro för att bli utsatt för överfall eller misshandel.

Allmänna platser

Istället för att göra en ingående redovisning av hur seniorerna upplever de olika allmänna platserna var för sig, kommer huvuddragen att tas upp utifrån tre övergripande kategorier; Stadsmiljöer⁴, Kollektivtrafik⁵, och Uteställen⁶. Inledningsvis kommer beskrivningen att utgå från de totala värdena beräknat på seniorerna som helhet.

Ser man på seniorernas upplevda rädsla eller otrygghet på allmänna platser placerar sig kategorin stadsmiljöer i topp. Närmare 43 procent av de tillfrågade säger sig ha varit rädda alternativt otrygga då de besökt dessa platser. Därefter placerar sig kategorin kollektivtrafik, där en av tre seniorer – eller 32,9 procent – har upplevt en känsla av otrygghet. Sist finner vi att 21,6 procent har känt sig rädda då de varit på olika slags uteställen, såsom pubar, restauranger etc.

Om granskningen detaljeras en aning till att innefatta variabeln kön uppstår tydliga skillnader mellan män och kvinnor. Sett till de tre kategorierna har kvinnor upplevt otrygghet och rädsla i större, eller i mycket större, utsträckning än männen. Någorlunda jämt är det i kategorin uteställen där skillnaden mellan män och kvinnor ligger strax under tre

⁴ Kategorin "Stadsmiljöer" består av: Parkeringshus, Tunnlrar och broar, Parker och rekreationsområden, Gator och torg, samt Köpcentra.

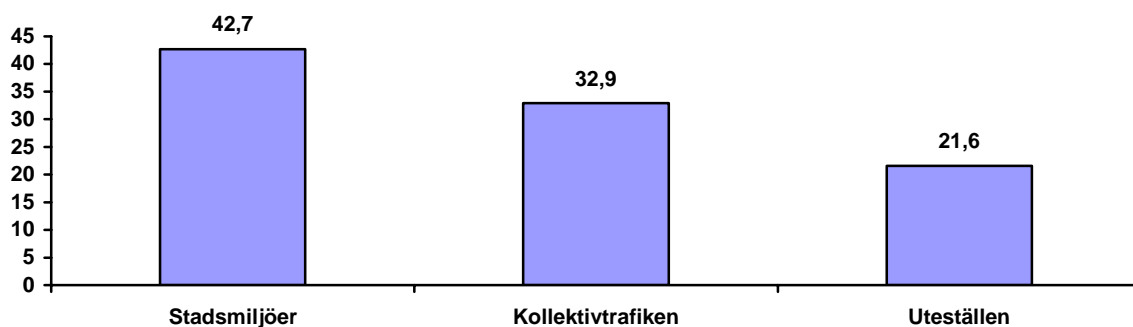
⁵ Kategorin "Kollektivtrafik" består av: Till och från spårvagns- och busshållplatser, På hållplatser, Resor med buss och spårvagn, samt På stationer och terminaler.

⁶ Kategorin "Uteställen" består av: Pub eller dansställen, Restaurang eller café, samt Restaurang, pub, café eller dansställen.

procentenheter. Skillnaden utökas emellertid. På platser med koppling till kollektivtrafik har nästan 42 procent av kvinnorna känt rädsla mot knappt 23 procent av männen. Nästan lika stor skillnad finns i kategorin stadsmiljöer där drygt 30 procent av männen mot drygt 49 procent av kvinnorna har känt sig otrygga. Om man för ett ögonblick bortser från de tre kategorierna och istället ser på de enskilda platserna, har fler kvinnor än män upplevt rädsla på samtliga platser förutom en (restaurang eller café). På vissa av platserna ligger kvinnorna på värden som är nära eller t.o.m. över det dubbla jämfört med männen (se exempelvis Tunnlar/broar, Till och från hållplatser). Det man kan utröna är att kvinnor i första hand upplever rädsla och otrygghet för platser där belysningen kan vara begränsad. Detta gäller i viss utsträckning även för männen även om de ligger en bra bit under kvinnornas värden.

Återgår man till de tre kategorierna och ser på resultaten utifrån variabeln ålder, finner man ingen större skillnad mellan de två seniorgrupperna. Den största variationen återfinns i kategorin uteställen där drygt en fjärdedel (24.6 %) av de äldre seniorerna har upplevt otrygghet, vilket kan jämföras med 18.6 procent av de yngre. I kategorin kollektivtrafik är skillnaden drygt två procent, och i stadsmiljöer blott en tiondels procent. Utsträckningen man känner sig otrygg på de olika allmänna platserna verkar sålunda inte vara särskilt beroende av seniorernas ålder.

Upplevd rädsla/otrygghet på olika allmänna platser (procent)

Då man studerar resultaten utifrån resursstyrka finner man att det generellt saknas återkommande mönster, utom för en specifik resursgrupp. I nio fall av tolv (dvs. allmänna platser) är det den äldre medelresurssvaga gruppen som ligger högst på upplevd rädsla eller otrygghet. Ser man endast till fördelningen i den äldre seniorgruppen ligger samma resursgrupp högst på hela 11 av 12 möjliga platser. Det är med andra ord inte i de mest resurssvaga områdena man oroar sig mest för brott. Detta torde vara intressant att ställa mot antalet faktiska brott i de olika områdena – och mycket riktigt är det inte i de resurssvaga stadsdelarna som flest brott anmäls utan i de stadsdelar som ligger i mitten av skalan. Visserligen visar statistiken inte på faktiska begångna brott utan anmälda sådana. Det kan med andra ord finnas ett mörkertal. Men sett som en fingervisning kan det tyda på att man gör en förhållandevis korrekt bedömning av farorna i det egna området.

Antal anmälda brott per 100 000 invånare under 2005 beroende på stadsdelens resursstyrka

Källa: Brå

Fritid och föreningsverksamhet

Det har nu blivit dags att ta del av vad seniorerna i Göteborg gör på sin fritid. Detta inleds med ett övergripande perspektiv där fritidssysslorna redovisas utifrån popularitet⁷, utan hänsyn till vare sig ålder, kön och resurs. När väl detta är gjort kommer resultaten att granskas mer noggrant, med hjälp av de nyss nämnda variablerna.

Den tveklöst populäraste fritidssysselsättningen seniorerna praktiserar är att umgås med sina vänner. Över 84 procent har gjort detta minst en gång i månaden under de senaste 12 månaderna⁸, medan andelen som inte gjort det någon gång endast är drygt 1 procent. Den näst populäraste fritidsaktiviteten är att läsa böcker, vilket drygt 65 procent av seniorerna gör minst en gång i månaden. En knapp fjärdedel av respondenterna gör detta mer sporadiskt, och 11.5 procent uppger att de inte har läst någon bok alls det senaste året. En mer fysiskt ansträngande sysselsättning går in på tredjeplatsen. Motion eller friluftsliv praktiseras minst en gång i månaden av över 75.6 procent av seniorerna. Motsvarande andel som gör detta på sporadisk basis hamnar på nästan 9 procent, vilket resulterar i att lite fler än 15 procent inte ägnar sig alls åt denna aktivitet. Nästa placering delas av två fritidsaktiviteter, nämligen umgås med grannar och gå på café. Dock är det fler som regelbundet umgås med grannar (44.9%) än de som går på café (38.4 %). Går man ner ytterligare en placering finner man att det sker ett trendbrott i fördelningen av de tre olika svarsalternativen. Andelen seniorer som har gått på restaurant, bar eller pub på kvällstid minst en gång i månaden representeras av en knapp fjärdedel (24.8%) av de tillfrågade. Nästan 42 procent gör detta lite mer sporadiskt. Trendbrottet består sålunda av att svarsalternativet "Minst en gång i månaden" inte längre uppvisar det största värdet av de tre. Man kan därmed uttrycka det som att aktiviteterna som följer från och med den femte placeringen är ganska populära men praktiseras huvudsakligen sporadiskt. En sådan, numera kallad, sporadisk fritidssysselsättning är biblioteksbesök. Andelen som besöker bibliotek regelbundet uppgår till drygt 30 procent respektive 33 procent för andelen sporadiska besökare. Detta innebär att en av tre seniorer mycket sällan söker sig

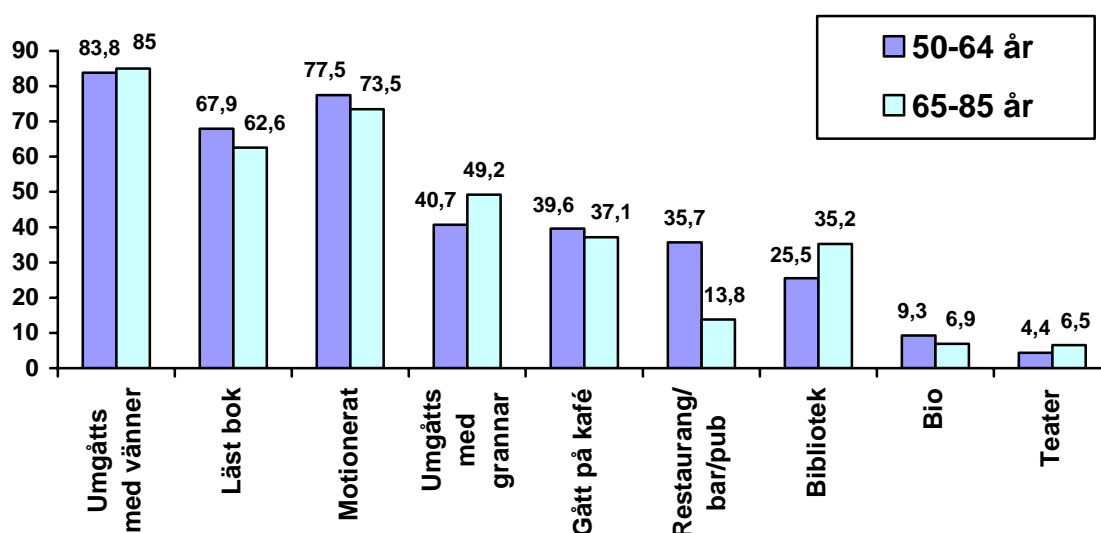
⁷ Rangordningen av fritidsaktiviteter har räknats fram genom att det totala värdet från svarsalternativen "Sporadiskt" och "Minst en gång i månaden" har lagts ihop för respektive åldersgrupp och dividerats med 2. Ju högre värdet har blivit desto högre har sålunda placeringen blivit.

⁸ Samtliga fritidsaktiviteter som redovisas för utgår från frågan "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna ...?"

till stadens bibliotek. Det betyder även att seniorernas (mycket populära) bokläsning är förpassad till privata böcker. Längst ner på listan finner man de mer kulturellt betingade aktiviteterna teater- och biobesök. Antalet seniorer som inte ägnar sig åt denna slags fritidssysselsättning är nere i närheten av hälften av de tillfrågade.

Studerar man de respektive fritidsaktiviteterna utifrån andelen som överhuvudtaget ägnar sig åt de olika sakerna framstår det relativt klart att de yngre seniorerna är mer aktiva överlag än de äldre. De enda aktiviteterna som de äldre seniorerna utövar i lite större utsträckning än de yngre är besök på bibliotek och umgänge med grannar. Dessa skillnader är emellertid inte särskilt stora. De riktigt stora skillnaderna mellan de två seniorgrupperna finner man avseende biobesök och kvällsbesök på restaurang, bar eller pub. Här skiljer det nästan 25 respektive 35 procent dem emellan. Om man däremot ser till andelen som ägnar sig åt olika aktiviteter minst en gång i månaden är skillnaderna betydligt mindre. Den yngre gruppen motionerar lite mer, läser mer böcker samt går på bio, kafé eller restaurang/bar/pub på kvällstid i större utsträckning än de äldre. Dessa umgås istället mer med sina grannar, går mer på biblioteket och det är dessutom något fler i den äldre gruppen som ofta går på teater.

Fritidsaktiviteter minst någon gång i månaden (procent)

Kommentar: Diagrammet visar andelen som ägnat sig åt respektive aktivitet minst någon gång i månaden under det gångna året.

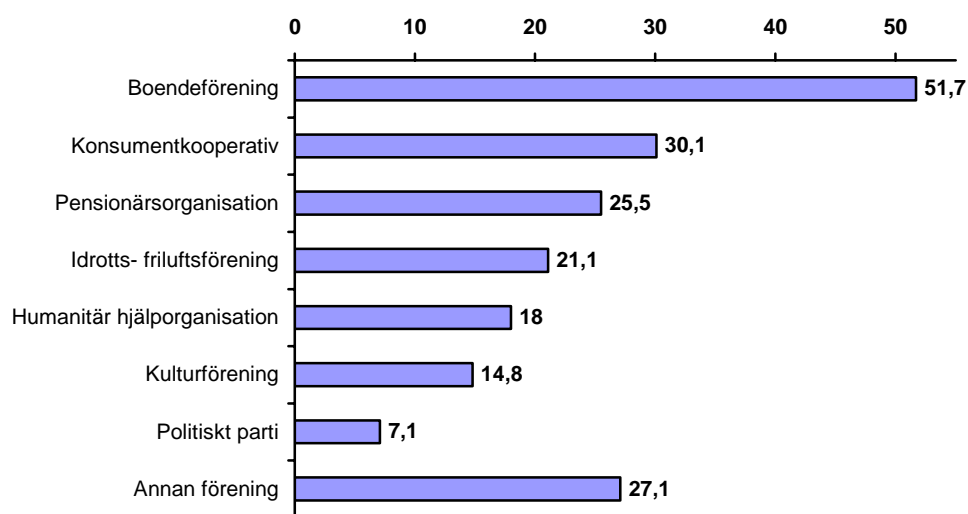
Om variabeln kön tas med i beräkningen gör sig några skillnader gällande. När det kommer till att umgås med vänner verkar kvinnor göra detta lite mer regelbundet än män avsett i vilken åldersgrupp man tillhör. Kvinnorna i den äldre åldersgruppen är även lite mer aktiva än männen vad gäller att underhålla kontakten med sina grannar, om än marginellt. Mer tydligt är det dock att kvinnor i båda åldersgrupperna oftare kopplar av med en god bok (skiljer i genomsnitt cirka 17 procent). Även om skillnaden inte är lika stor, så ligger männen även i lä vad gäller att besöka caféer, bibliotek, teater och biografer i samma utsträckning som kvinnorna, och detta vanligtvis i båda seniorgrupperna. Det framstår därmed som att kvinnorna är bättre än männen på att fylla sin fritid med aktiviteter av olika slag.

Nästa steg i processen blir att granska fördelningen mellan de olika resursgrupperna. Fokus kommer att ligga på det mest primära skillnaderna och likheterna, vilket innebär att mindre tydliga aspekter inte kommer att tas upp för granskning. Som tidigare framgått är den populäraste fritidssysselsättningen att umgås med vänner. Medelvärdet för de yngre seniorerna som gör detta regelbundet är på hela 83,7 procent. Den enda gruppen som ligger

under detta snitt är den resurssvagaste gruppen som hamnar strax under 79 procent, vilket även upprepas i den äldre seniorgruppen. Liknande tendens finner man då det är umgänget med grannar som avses. Av de äldre seniorerna som umgås kontinuerligt med sina grannar dalar frekvensen med minskad resursstyrka. Detta är dock inget som kanske ska uppmärksammas alltför mycket eftersom skillnaderna är relativt små. Men, som snart kommer att bli tydligt, är tendensen ofta återkommande. Av de fyra resursgrupperna tillhörande seniorer i åldern 50-64 år, är det flest personer i den svagaste resursgruppen som uppgett att de inte har läst någon bok det senaste året (11.9 %). Det finns ett tydligt fallande mönster bland de frekventa läsarna där den resurstarkaste gruppen står för det högsta värdet, vilket sedan minskar för varje resursgrupp. Samma mönster återfinns i båda åldersgrupperna då man betraktar motion/friluftsliv. Skillnaden mellan den starkaste och svagaste resursgruppen i den yngre och äldre seniorgruppen sträcker sig här över 15 respektive nästan 12 procent. Går man vidare med att se på aktiviteter som innebär vissa ekonomiska kostnader blir skillnaderna ännu tydligare. Bland de yngre seniorer som bor i resurssvaga områden är det 14 procentenheter fler som inte har varit på bio under det senaste året än det är i motsvarande grupp i resurstarka områden. I den äldre seniorgruppen har detta utökats till nästan 21 procent. Skillnader i nästan samma storleksordning finns även då blicken riktas mot teaterbesök eller kvällsbesök på restaurant, bar eller pub.

Ett ytterligare sätt att betrakta seniorernas fritidssysselsättning är att se närmare på hur involverade de är i föreningsverksamheter av olika slag. Det blir dock ganska snabbt klart att det inte finns något vidare utbrett engagemang av detta slag. Flest medlemmar hittar man i kategorin hyresgäst-, bostadsrätts-, eller villaföreningar, där lite fler än hälften (51.7 %) av respondenterna är medlemmar. Det är också i detta föreningsalternativ som störst engagemang finns, vilket inte fluktuerar nämnvärt mellan vare sig de två åldresgrupperna eller mellan män och kvinnor. Det näst högsta medlemsantalet står konsumentkooperativ för. Drygt 30 procent av seniorerna säger sig vara medlem i ett sådant kooperativ, men är inte aktivt deltagande. Sett till kön, är kvinnorna representerade i högre grad än männen i de båda ålderskategorierna. En iakttagelse är att det i den yngre ålderskategorin främst är de tre resurstarkare grupperna som är medlemmar, medan den resurssvagaste gruppen istället uppvisar den största andelen medlemmar i den äldre gruppen.

Andel 50-85-åringar som är medlemmar i olika föreningar (procent)

Av de listade föreningsalternativ respondenterna kunde ta del av placerade sig pensionärsorganisationer på en tredjeplats. Denna placering hade inte nåtts om det inte var för den äldre seniorsgruppens höga medlemsantal (46.8 %). Bland de yngre seniorerna svarade endast lite över 4 procent att de var medlemmar; vilket i högsta grad kan vara förståeligt med tanke på deras ålder. För att återgå till den äldre seniorgruppen ska det tilläggas att nästan 19 procent har deltagit på möten under det senaste året. Drygt 7 procent har även någon typ av uppdrag i organisationen. Andelen medlemmar i den äldre resurssvagaste seniorgruppen ligger omkring 10 procent under de övriga resursgrupperna, vilket vittnar om ett lite lägre intresse. Nästa plats innehas av idrotts- eller friluftsförening. Lite drygt 21 procent av Göteborgs tillfrågade seniorer är medlem i någon sådan förening. Ser man till fördelningen över de olika alternativen är det ungefär lika många som är passiva som aktiva medlemmar, vilket får ses som positivt i sammanhanget. Det skall också påpekas att det främst är den resursstarkaste gruppen i åldern 50-64 år som driver upp de värden som presenterats. Övriga föreningsverksamheter visar dessvärre upp så pass låga värden att en detaljerad genomgång ter sig överflödigt. De ska ändå redovisas i den ordning de placerade sig. Andelen seniorer som är medlemmar i någon humanitär hjälpporganisation uppgick till 18 procent. 14.8 procent uppgav att de var medlemmar i kulturförening, musik, dans etc. Andelen medlemmar i politiskt parti nådde precis över 7 procent av seniorerna och hamnade således på sista plats.

Föreningsmedlemskap beroende på ålder (procent)

	50-64 år	65-85 år
Hyresrätts-/bostadsrätts-/villaförening	51.7	51.7
Konsumentkooperativ	29.4	30.8
Pensionärsorganisation	4.3	46.8
Idrotts- friluftsförening	22.8	19.4
Humanitär hjälpporganisation	17.5	18.5
Kulturförening	13.5	16.2
Politiskt parti	6.4	7.8
Annan förening	26.7	27.4

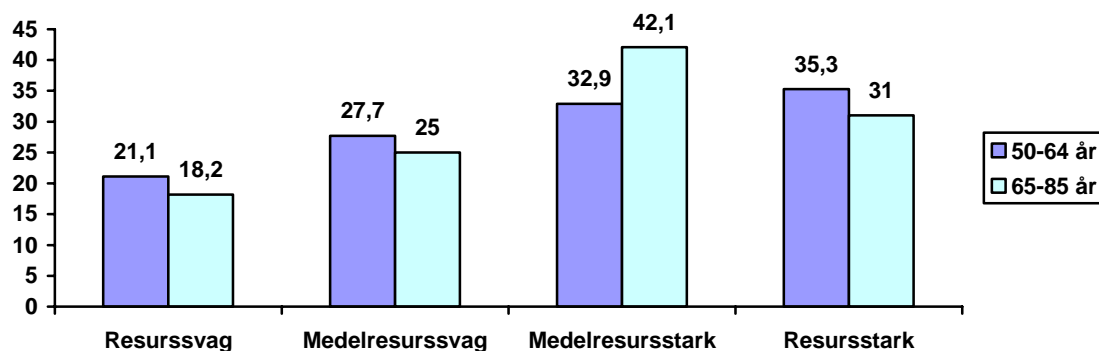
Av de data som finns att tillgå kan man även få fram resultat på hur stor andel aktiva medlemmar det finns bland de seniorer som uppgett medlemskap i någon förening. Jämförs de två åldersgrupperna visar det sig att de äldre seniorerna är aktiva i större utsträckning än de yngre (71.2 % mot 58.2). Männerna är något mer aktiva än kvinnorna i den yngre seniorgruppen men denna skillnad är mer balanserad bland de äldre seniorerna. Någon större skillnad återfinns inte bland resursgrupperna i den äldre seniorgruppen. Däremot återkom det välbekanta fallande mönstret i den yngre seniorgruppen, vilket visar aktivitetsgraden sjunker som en produkt av sjunkande resursstyrka.

Innan nästa ämne tar vid finns det två aspekter som bidrar med en bättre uppfattning av vad seniorerna gör på sin fritid. I detta stycke kommer seniorernas tillgång till fritidshus respektive fritidsbåt att behandlas.

Av de tillfrågade seniorerna i Göteborg har tre av tio tillgång till ett fritidshus. Det råder en nästintill helt jämn balans mellan de båda åldersgrupperna. Men däremot råder det obalans när man ser till de fyra resursgrupperna. Störst andel seniorer som har tillgång till fritidshus hittar man i den medelresursstarkaste gruppen bland ålderspensionärerna. Det lägsta värdet, i sin tur, återfinns i den resurssvagaste gruppen i åldern 65-85 år. Jämför man de två

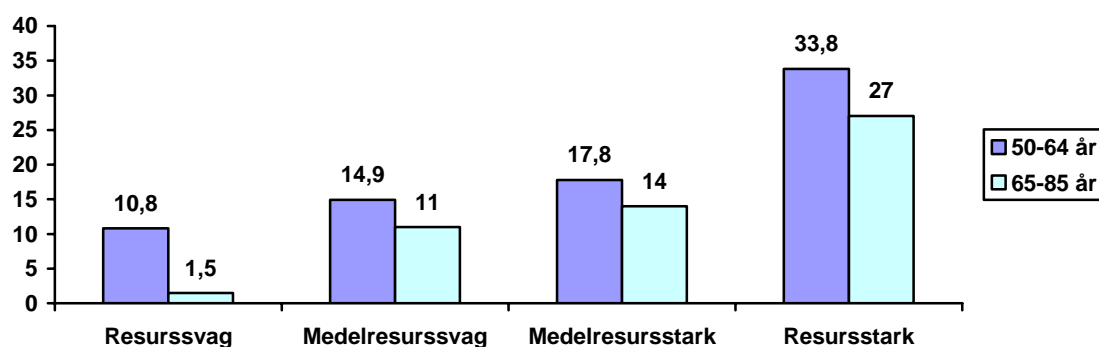
resursstarkaste grupperna med de två svagaste uppstår en skillnad på nästan 12 procent (35.2 % respektive 23.3 %).

Tillgång till fritidshus beroende på ålder och stadsdelens resursstyrka (procent)

Tar vi oss vidare och ser på tillgången till fritidsbåt ser vi att den inte är lika utbredd som för fritidshus. Totalt sett är det lite drygt 17 procent av seniorerna som har möjlighet att nyttja en fritidsbåt, vilket är mer frekvent i den yngre (20.4 %) jämfört med den äldre (14.4 %) seniorgruppen. Skillnaderna mellan resursgrupperna återgår här till det numera välkända mönstret med fallande värden allt eftersom resursstyrkan minskar. Skillnaden mellan genomsnittsvärdet från den starkaste och svagaste resursgruppen visar på över 24 procentenheter.

Tillgång till fritidsbåt beroende på ålder och stadsdelens resursstyrka (procent)

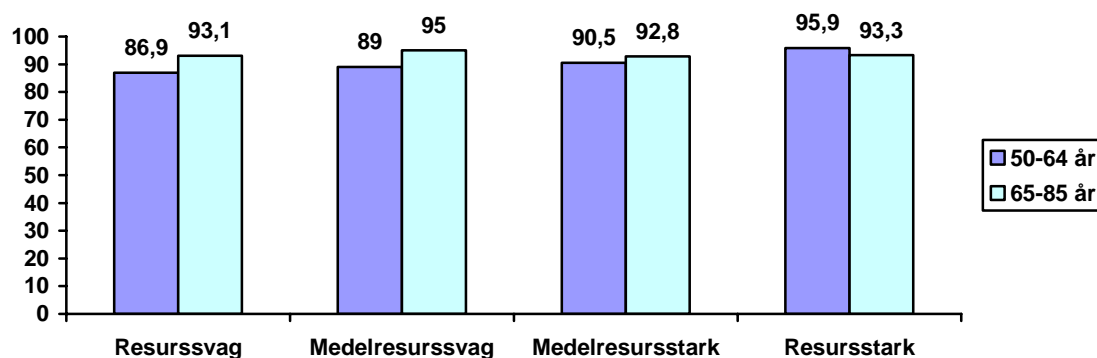

Allmän livstillfredsställelse och hälsotillstånd

Över 90 procent av de tillfrågade i den yngre ålderskategorin anser att de är mycket eller ganska nöjda med det liv de lever idag. Någon större skillnad mellan män och kvinnor är inte särskilt gällande. Av ålderspensionärerna är det aningen fler som anser sig vara mycket eller ganska nöjda med det nuvarande livet jämfört med den yngre seniorgruppen. Den främsta

skillnaden mellan seniorgrupperna är att andelen mycket nöjda är större bland de äldre. Av de yngre seniorerna som är mycket nöjda med livet ligger den resurssvagaste gruppen 15 procent under den resurstarkaste gruppen. Det är även denna grupp som uppvisar störst andel som inte är särskilt nöjda med det liv de lever idag. Går man vidare och studerar ålderspensionärerna faller antalet mycket nöjda i takt med försvagad resurs, ett mönster som vi känner igen sedan tidigare. Skillnaden mellan mycket nöjda äldre seniorer i den resurstarkaste jämfört med den resurssvagaste gruppen är nästan 16 procent, vilket innebär att nästan hälften av personerna i den resurstarka gruppen anser sig vara mycket nöjda jämfört med en tredjedel av de resurssvaga. Däremot uppvisar personerna i den resurssvagaste gruppen det högsta värdet tillhörande svarsalternativet ganska nöjd, men har återigen störst andel som inte är särskilt nöjda med livet de lever idag.

Andel mycket eller ganska nöjda med livet beroende på ålder och stadsdelens resursstyrka (procent)

Ser man till hur respondenternas nuvarande hälsotillstånd ser ut finner man inga större differenser vare sig mellan åldersgrupperna eller mellan kvinnor och män. Yngre seniorer mår något bättre än ålderspensionärerna och männen i båda åldersgrupperna mår lite bättre än kvinnorna.

Allmänt hälsotillstånd beroende på kön och ålder (medelvärde)

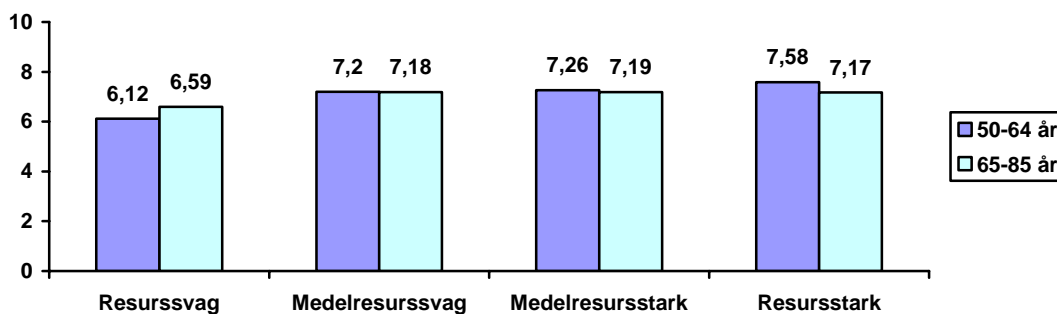
	Män	Kvinnor	Samtliga
50-64 år	7.29	6.98	7.12
65-85 år	7.11	7.00	7.05
Samtliga	7.20	6.99	7.09

Kommentar: Svar har angivits på en skala från 0 (mycket dåligt) till 10 (mycket gott).

De stora skillnaderna uppstår emellertid då resursstyrka ersätter variabeln kön. Skillnaden består av den frekvent återkommande negativa trenden som resursgrupperna har uppvisat tidigare. Hälsotillståndet försämras allt eftersom resursstyrkan försvagas. I den yngre seniorgruppen är det över två hela skalsteg från den resurssvagaste till den resurstarkaste gruppen, vilket även upprepar sig i den äldre seniorgruppen, om än inte lika dramatiskt. Möjligen kan detta resultat vara en del av förklaringen till varför det negativt fallande mönstret bland resursgrupperna återkommer så ofta. Allmän trivsel och en aktiv fritid borde rimligen påverkas av ett försämrat hälsotillstånd, vilket tillsammans med en kärv ekonomi

skulle kunna utgöra kraftiga begränsningar för en positiv utveckling av den egna livssituationen.

Allmänt hälsotillstånd beroende på ålder och stadsdelens resursstyrka (medelvärde)

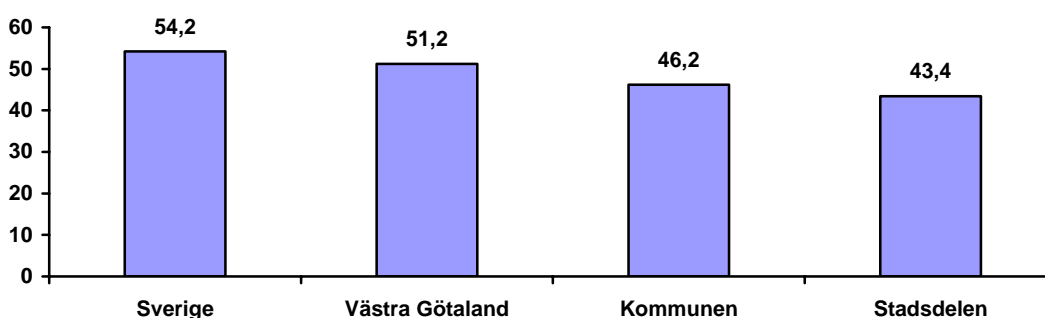

Kommentar: Svar har angivits på en skala från 0 (mycket dåligt) till 10 (mycket gott).

Möjlighet att påverka och synen på service

Vi kommer här att se närmare på respondenternas uppfattning om den egna möjligheten att påverka politiska beslut. Presentationen av resultaten börjar på riksnivå och tar sig sedan vidare ner till regionnivå för att avslutas på kommun och stadsdelsnivå. Denna ordningsföljd kan ses som ganska logisk i sin struktur, men fyller ytterligare ett syfte; ordningsföljden representerar även rangordning⁹.

Möjligheterna att påverka är mycket/ganska dåliga (procent)

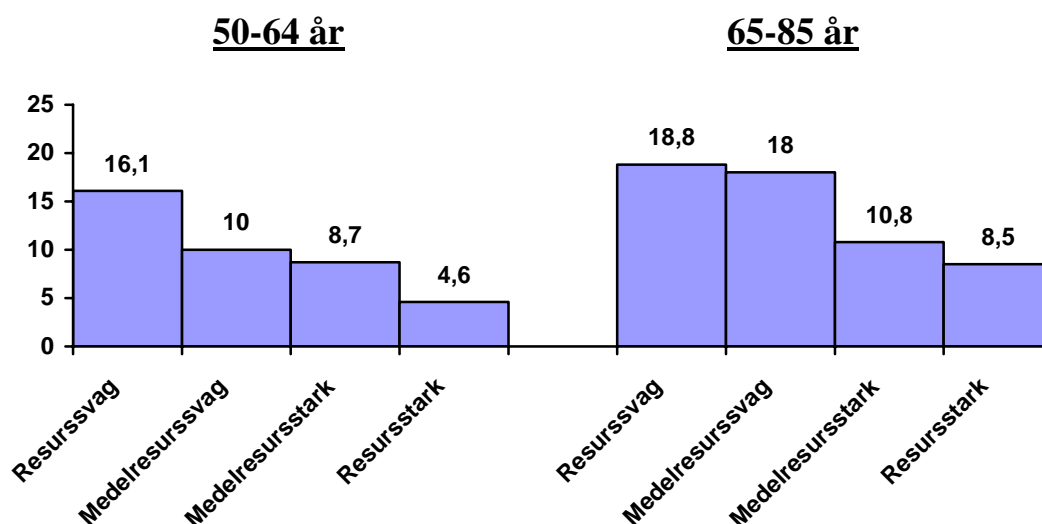

Kommentar: Frågan lyder: ”Vilka möjligheter anser du att du har att påverka politiska beslut i: Sverige, Västra Götalandsregionen, Den kommun där du bor, Stadsdelen/den del av kommunen där du bor?”

⁹ Rangordningen har räknats fram genom att värdena från svarsalternativet ”ganska dåliga möjligheter” och ”mycket dåliga möjligheter” har lagts samman för respektive åldersgrupp. Dessa två värden har sedan adderats och slutligen dividerats för att få fram ett genomsnittligt procentvärde. Ju högre detta värde blir desto sämre blir sålunda möjligheterna att påverka politiska beslut.

Att kunna påverka politiska beslut upplevs som allra svårast när det gäller politik på riksplan, dvs. Sverige. Över 54 procent ansåg att möjligheterna var mycket eller ganska dåliga. Sett till åldersgrupperna är de yngre seniorerna representerade i något högre utsträckning jämfört med de äldre (55.4 % respektive 52.9%). Möjligheten för politisk påverkan i Västra Götalandsregionen är enligt seniorerna något mer möjlig, men fortfarande är det över hälften (51.2 %) av de tillfrågade som anser att den är mycket eller ganska dålig. Strax under 10 procent anser att möjligheterna är ganska goda medan en fjärdedel varken tycker att möjligheterna är goda eller dåliga. Fördelningen mellan de två åldersgrupperna visar att en marginell skillnad där något färre äldre än yngre seniorer tycker att chanserna är mycket eller ganska dåliga. Det ska samtidigt påpekas att andelen som inte har någon uppfattning är större bland de äldre än bland de yngre seniorerna (16.8 % mot 11.1 %). Går man ännu ett steg ner mot den loka politiska förankringen, det vill säga till kommunnivå, finner man att andelen seniorer som anser att möjligheterna är dåliga att påverka politiska beslut i den egna kommunen har gått ner till 46.2 procent. Yngre resursstarka seniorer utmärker sig från de övriga resursgrupperna då nästan 19 procent anser att möjligheterna är mycket eller ganska goda. På stadsdelsnivå tycker 43.4 procent av respondenterna att det är svårt att påverka de politiska besluten. Resultaten visar även att drygt 16 procent tycker att möjligheterna är mycket eller ganska goda. Avslutningsvis är det ett par saker som bör nämnas. Ett värde som bör granskas lite närmare är det som faller under ”ingen uppfattning”. Ett mönster utkristalliserar sig med stor tydlighet. Andelen respondenter som använt detta svarsalternativ växer stundtals tämligen dramatiskt som ett resultat av minskad resursstyrka. Detta gäller för samtliga fyra politiska nivåer och för båda åldersgrupperna. Det är även tydligt att en större andel av de äldre seniorerna nyttjar detta svar i större utsträckning än de yngre seniorerna.

Andel som inte har någon uppfattning om möjligheterna att påverka på kommunnivå beroende på stadsdelens resursstyrka (procent)

Ett sätt att utvärdera hur nöjd man är med tillvaron i stort är att se till hur nöjd man är med olika delar av det gemensamma välfärdssystemet. I en bedömning av den service som erbjuds i kommunen får privattandläkare och bibliotek flest positiva omdömen. När det gäller vårdområdet får även privatläkare och sjukhusvård mycket positivt omdöme. Folkvandvården och vårdcentraler är det dock något färre som bedömer positivt och när det gäller äldreomsorgen är det lika många negativa som positiva omdömen. Utöver biblioteken faller även övriga kultur- och fritidsområden väl ut i bedömningen. Kulturaktiviteter bedöms

överlag lika positivt som sjukhusvård medan idrottsanläggningar och fritidsverksamhet får en något mindre positiv bedömning. Något fler är nöjda än missnöjda med tillgången på bostäder och färdtjänst. Däremot är det fler missnöjda än nöjda med servicen när det kommer till renhållning på allmänna platser och möjligheten att få jobb. Betydande missnöje råder då det gäller gator och vägar. Betydligt fler är missnöjda än nöjda med dessa områden, men å andra sidan är de flesta nöjda med kollektivtrafiken.

En generell skillnad mellan åldersgrupperna är att de äldre mellan 65 och 85 år i stort sett genomgående gör en mer positiv bedömning av de olika serviceområdena. Störst skillnad är det när det gäller vårdcentral, där skillnaden mellan den yngre och den äldre gruppen uppgår till 29 balansmåttsenheter. Även sjukhusvården bedöms klart mer positivt av den äldre gruppen liksom kollektivtrafiken. Avseende renhållning på allmänna platser är det i den äldre gruppen lika många positiva som negativa medan det i den yngre gruppen är markant fler negativa.

Bedömning av serviceområden i olika grupper (procentbalans)

	Samtliga 50-85 år	50-64 år	65-85 år	Resursstark SDN	Medelresurs- stark SDN	Medelresurs- svag SDN	Resurssvag SDN
Privattandläkare	60	58	62	63	69	59	41
Bibliotek	59	56	62	63	65	55	48
Privatläkare	46	45	47	47	55	40	37
Sjukhusvård	42	33	54	42	44	50	29
Kulturaktiviteter	42	44	40	42	55	38	28
Kollektivtrafik	39	27	54	32	38	50	35
Idrottsanläggningar	29	31	25	31	31	30	20
Folktandvård	28	28	28	32	26	25	30
Vårdcentral	27	15	44	37	30	30	6
Fritidsverksamheter	27	26	28	26	31	27	23
Tillgång till bostäder	11	10	11	13	10	13	5
Färdtjänst	7	4	10	8	5	11	2
Äldreomsorg	0	-2	1	1	0	0	-6
Renhållning på allmänna platser	-9	-15	0	-12	-13	-1	-8
Möjligheten att få jobb	-15	-11	-20	-20	-18	-12	-8
Gator och vägar	-46	-51	-40	-45	-52	-45	-41

Kommentar: Procentbalansen beräknas genom att man sutraherar andelen negativa omdömen från andelen positiva omdömen. Skalan går med andra ord från -100 till +100. Markeringarna inom ålderskategorierna visar skillnader på minst 10 balansmåttsenheter mellan de olika åldersgrupperna. I resursindelningen har högsta respektive lägsta värdet markerats.

En annan genomgående tendens är att de som bor i resurssvaga stadsdelar överlag är mindre nöjda med servicen än de som bor i mer resursstarka stadsdelar. Även här är det störst skillnad när det gäller bedömningen av vårdcentraler, men även sjukhusvård, privattandläkare och privatläkare bedöms betydligt mer negativt av denna grupp, liksom bibliotek, kulturaktiviteter och idrottsanläggningar. Däremot är det ingen direkt skillnad när det gäller fritidsverksamhet. Anmärkningsvärt är dock att när det gäller de serviceområden som man överlag är minst nöjd med – möjligheten att få jobb samt gator och vägar – är det de som bor i resurssvaga stadsdelar som är minst missnöjda.

Summering

Om man skall ge sig på att summera huvuddragen från den här undersökningen så är det några aspekter av Göteborgs femtioplussares tillvaro som sticker ut. Här görs ett försök att fånga de mest övergripande tendenserna.

Femtioplussarna är överlag fästa vid Göteborg och närområdet. Speciellt tydligt är detta i den äldre gruppen 65-85 år. De flesta har bott länge på samma ställe, de trivs där de bor och litar överlag på människor, speciellt de som bor i det egna bostadsområdet. Trots detta är det inte ovanligt att man är rädd för att gå ut på kvällstid och rentav undviker att utsätta sig för eventuell fara genom att stanna hemma. Kvinnor är klart mer oroliga för faror än vad män är och den äldre gruppen är mer benägen att stanna hemma på grund av otrygghet än de i 50-64-årsåldern. Det man oroar sig mest för är dock inte den egna säkerheten i första hand. Istället är man mer rädd för att någon anhörig skall råka illa ut eller att någon skall vandalisera eller stjäla ens egendom. En möjlig förklaring till att man är betydligt mindre orolig för att själv råka ut för överfall eller misshandel är att man i sin vardag oftast undviker situationer som upplevs hotfulla, som att vara ute nattetid exempelvis. Situationer som upplevs mindre hotfulla än andra är när det finns mycket människor runtomkring samt då det är väl upplyst.

Det finns forskning som tyder på att ett aktivt liv och framförallt ett aktivt kulturliv leder till bättre hälsa och en större tillfredsställelse i vardagen. När det gäller olika kultur- och fritidsvanor är det dock ganska stor skillnad mellan den yngre och den äldre gruppen. Många verkar bli betydligt mer stillasittande då de kommer över 65 år. De enda saker som de äldre seniorerna gör mer än de yngre seniorerna är besöka bibliotek och umgås med grannar. Den yngre gruppen lever ett betydligt mer aktivt liv, motionerar mer, går oftare på bio och är mer frekventa på kvarterskrogen än den äldre gruppen. Om man därtill lägger det faktum att kvinnor är betydligt mer aktiva än män så blir det tydligt att många i gruppen män över 65 lever ett förhållandevis passivt liv. De äldre seniorerna är dock mer aktiva i föreningslivet och främst är det pensionärsorganisationer man engagerar sig i. När det gäller hälsa och allmän livstillfredsställelse ser man dock inget tydligt samband med kultur- och fritidsaktivitet. Män och kvinnor är ungefär lika nöjda med livet och även om 65+gruppen är lite mer nöjda med livet så uppskattar de sin hälsa som något sämre än den yngre gruppen.

Avslutningsvis är det väl värt att ytterligare poängtera det resultat som genomsyrar hela rapporten – att stadsdelens resursstyrka på många sätt kan vara avgörande för hur man trivs, vad man ägnar sig åt samt hur delaktig man är i samhället. De som bor i resursstarka stadsdelar uppvisar nästan uteslutande högst värden på frågor som har en positiv värdeladdning. Därefter följer en negativ tendens där de lägsta värdena i de flesta fall tillhör dem som bor i resurssvaga stadsdelar. Detta märks inte minst då man ser till bedömningen av olika serviceområden.

SOM-INSTITUTET

samhälle opinion massmedia

GÖTEBORGS UNIVERSITET

www.som.gu.se

Rudolf Antoni

Tel. 031 773 11 96

rudolf.antoni@som.gu.se